

pomnožbo veljati; na pr. da pri sestavljanju besed se ne rabi vselej posebna veznica, temuč da se prvi del sestavljene besede dostikrat ohranjuje v tisti obliki, kakoršno ima beseda nesostavljena. Na primeru pravimo: dveleten, ne dvoleten (kakor pravimo: dve leti); enako, menim, je tudi bolj po duhu slovenskega govora, reči: dvaforintnik ne dvoforintnik (kakor pravimo: dva forinta). Pa v take pretresovanja naj se raje drugi mešajo; jez jih nočem poskušati. Kar pa bi rad povedal, je to:

1. Gosp. pisatelj „Napak“ tako govori, kakor da bi doslej nobeden zmed slovenskih pisateljev ne bil razumel slovenskega duha, dokler mu po tistih „napakah“ ni bila luč prižgana. Nekoliko, mislim, naj bi bil gosp. pisatelj „Napak“ vendar razločil med pisatelji in pisateljmi; zlasti kar se tiče tistih, ki dobijo kak nemšk „Gebetbuch“ ali nemško „Geschichto“ v roke, in ko so se celó malo bili poskusili v slovenščini, precej hočejo slovensko slovstvo obogatiti „mit einem Produkt ihres schriftstellerischen Genies.“ Sicer se tudi skušen slovenski pisatelj ne bo kmalo prederzoval, da bi se štel za „infallibel“; pa gosp. pisatelj „Napak“ naj pomni: le „qui bene distinguit, bene docet.“

2. Gospod pisatelj „Napak“ tako stavi svoje slovniške vodila, in tako razklada svoje slovniško bogastvo, kakor da bi nikjer drugod nič ne znali slovenščine razun v Lašč. . (Razumni Laščani mi ne bodo v zlo šteli te besede). Pisatelj, ki hoče biti učitelj vsem Slovincem, bi mogel vendar nekoliko več poznati razne slovenske strani in njihovo govorjenje. Pri mnogih besedah, kjer pisatelj ni vedil družega pristaviti, razun: (Lašč.), sem se vedil spomniti, da sem jih deloma slišal že v svoji domovini, v Teržiču, v koncu gorenske meje proti Korotanu, deloma v Mokronogu, blizu dolenske meje proti Štajerju, deloma Podlipo, pod bregovi notranjskih Rovt. Jez menim, da, če Slovenci hočemo po bratovsko ravnati, moramo vediti povsod čislati, kar je za slovenščino dobrega; kjer pa se ne nahaja toliko dobrega, tega nikar nezmerno ne grajajmo. Sej je le še čudo, da se je pri malem številu Slovincov, in pri mnogem vrivanju ptujcov, vendar še toliko slovenščine ohranilo. Vsaka slovenska stran pa ima še zdaj svoj del, kar se tiče bogastva slovenskih besed, in kar se tiče rabe boljših ali čistejših oblik. Za slovník, ki ga je bil Vodnik počel, se je prva zaloga dobila iz gorenskih zakladov; pridajali so že takrat, in še več pozneje, svoje tudi Dolenci in Notranjci; pri sedanjem izverševanju slovenskega slovníka, so se primaknili Štajerci, Korošci in Primorci s svojim delom. Kar se tiče slovnice, je svoje dala gorenska stran, na pr. končni *o* v srednjem spolu, razloček med neodločnim in namenivnim načinom; drugo je dala dolenska in notranjska, na pr. spremembo glasnice za omehčanimi tihnicami, končnico *l* v glagolskem priložaji; iz štajerske in primorske strani, deloma od horvaške meje, nam ste došle obliki *ega* in *om*; večidel slovniških oblik je vendar lastina vseh Slovincov. Kdor pa še hoče eno slovensko stran zaničevati memo druge, naj pomni, kar sedanja preiskavci slovenskih starin, posebno gospod Terstenjak in tudi gosp. Ravnikar, dokazujejo, da Slovenci niso vsi nasledniki enega rodú, ne tudi prišlici enega časa; po tem bo omolknil, ker bo zvedil, od kod da izhajajo večji razločki v govorjenju. Le „qui bene distinguit, bene docet.“

3. Gospod pisatelj „Napak“ hoče, da pri spisovanju slovenskega slovníka se nič ne smé ozirati na druge slovanske narečja. Kako pa, da sam večdel navoduje serbske besede? V eni reči se mu pa mora prav dajati, kar se namreč tiče nepotrebne in presiljene rabe ilirskih besed pri mnogih slovenskih pisateljih, ki so bolj soznanjeni z ilirščino. Od tod je pogosta pritožba naših neučenih bravcov deloma pravična, ko pravijo: „to je pre-

več horvaško.“ Previdna raba družih slovenskih narečij, menim, pa se nikakor ne smé odsvetovati; sam po svoji skušnji vem, da mi je pri pisanju mnogokrat toliko pomagal Jordanov česki slovník kakor Janežičev slovenski. Le „qui bene distinguit bene docet.“

4. Gosp. pisatelj „Napak“ veluje pisateljem slovenskega slovníka, naj le besede iz ljudstva se jemljejo v slovník. Šembrano droben bo slovník za vsako znanstveno terminologijo, ako bo stalo v njem le, kar je ljudstvu znanega! Le „qui bene distinguit bene docet.“

5. Gosp. pisatelj „Napak“ hoče, naj se le obilno glasi in rabi kritika; le kritika, le kritika! *) Prav, pa vsaka reč ima svojo mero; če bomo samo kritizirali in pretresovali, kdaj bomo mogli kaj potrebnega spisati? Sam vem, koliko mi je pomagalo za boljše pisanje, da so mi slovničarji enkrat neki spis prav na tanko pretresli; tanko pretresovanje je pa vendar toliko storilo, da je bil vés tisti spis — v nič prišel. Slovnice se prav učiti, slovnice, in sicer tudi z ozirom na druge indoevropske jezike, ne samo na nemškega, tudi na latinskega, greškega! Meni, se mi zdi, je toliko, kot vsi pretresi, pomagal pregled dr. Rappove: „Vergleichende Grammatik der indo-europäischen Sprachen.“ Pa tudi ta moja beseda naj se jemlje po pravih razločkih. Saj le „qui bene distinguit, bene docet.“ Brez zamere!

Hicinger.

Nove bukvice.

Hitri računar (rajtovec) z ozirom na novi duar.

Zložil G. Dzimski.

„Oglasnik“ je že oznanil, da se v bukvarnici gospod J. Giontinitovi v Ljubljani dobivajo gori imenovane v slovenskem in nemškem jeziku natisnjene bukvice po 24 kr. in ker so res dobre, jih moremo z dobro vestjo tudi mi priporočiti vsakemu, ki ima kaj kupovati ali kaj plačevati. Namesto da bi si glavo ubijal s prerajtovanjem, le male bukvice, ki jih moški in ženska lahko v opravilih pri sebi

*) Poslednji čas se je veliko kramljalo o potrebi kritike za nas Slovence. Ker brez kritike sicer nikoli nismo bili, pa je kritika naša dosihmal le bolj ljubeznjiva mati bila mali pešici slovenskih pisateljev, ne moremo onega hrepenjenja po kritiki drugače razumeti, kakor da hočejo nekteri ostro, zanikavno kritiko. Taka kritika sedaj že bi bila pa pri nas „filius ante patrem.“ Kritika tiste baže mora le tadaj biti, kadar je že dosti gradiva za njo, ali kadar slovstvo uhaja na napačno pot. Lessing, prvi kritikar nemškega slovstva, nam je pokazal, kadaj ima kritični meč pravico. Kaj bomo mi pri našem sicer lepo cvetečem pa vendar še pohlevnem slovstvu s tako „mogočno“ kritiko počeli? ali prav za prav, koliko posla bo ona pri nas našla? — kmali bo z vsem pri kraji. Ne! da bi branili komú, kritikar biti „ex professione“, ne, da bi branili s kritičnim mečem vsekati, kadar je treba, po takem delu, ki nam je v sramoto, — al reči moramo, da tisti, ki brez posebne potrebe tako željno hrepené po kritiki, bi domovini naši gotovo veliko več dobrega skazali, ako bi se vsedli in delo za delom na svetlo dajali in tako bogatili slovstvo naše, da bi v vseh vedah imeli bukev na kupe in bi potem v nepredolgem času tudi nam nastopila dôba ostre kritike. Dokler pa bomo pisatelje naše in bukve naše lahko na perste šteli, ni še čas za tisto kritiko, ki bolj sovraži kakor ljubi, ki bolj odganja kakor vabi. Poslednjič pa še eno. Dokler kritikarji naši ne bojo nič družega vedili kakor le „gramatiko“ gósti in pa „germanizme“ grajati, ali k večjem le „per Bausch und Bogen“ kaj psovati, kar ni ravno po njih godu, bojo malo bravcov imeli in vés njih trud bo, gledé na slovstveni blagor, le malo teka imel. Abecednih vojsk in pa gramatičnega kavsanja smo že toliko toliko imeli, da se nam naši bratje Slovani res smejeti morejo. Če beremo druge časnike slovanske (in časniki veljajo za navadno merilo stopnje, na kateri se znajde jezik kakega naroda) in jih primerjamo z našimi slovenskimi, smémo ponosni reči, da nismo zaostali za brati našimi. Čemu tedaj v eno mer le abcedo gosti in gramatiko! „Pojte rakom žvižgat —!“ bi nam rekel Prešerin, ako bi še živel. Vred.

nosi, vzame iz žepa in pogleda va-nje — pa ima zrajtano, česar želi in sicer v novem dnarji. To najde na 237 tablicah, ktere delajo 1. del teh bukvice. Po tem sledi na 10 tablicah stari dnar prerajtan v novega. Po tem je spet 10 tablic, na kterih je novi dnar prerajtan v starega. Dodana je še tablica za prerajtbo činžev (obresti) od 1 do 10,000 gold. za leto, pol leta in za mesec. Štempelska tabela sklepa bukvice, ki so res za vsakdanje potrebe. Gospod G. Dzinski-ga hvalimo, da jih je dobro osnoval, gosp. J. Blasnik-a, da jih je prav praktično natisnil; gosp. Giontini-tu pa, ki jih je založil, želimo, da bi jih obilo poprodal: tako bojo kupci zadovoljni, pa tudi on. Kdor bo imel novo „veliko praktiko“, ktera daje vsakemu ključ v roke: kako se stari dnar iz pameti (glave) prerajtuje v novega, novi pa v starega, in kdor bo imel zraven „pratike“ še „hitrega računarja“ v žepu in si bo še omislil male bukvice, ki bojo pod naslovom „Stari in novi dnarji“ v Blaznikovi tiskarnici kmali prišle na svetlo, je preskerbljen za čas novega dnarja, in ni mu treba potem nič družega kakor le polno mošnjo, naj že je starega ali novega dnarja; — z rajtengo ne bo imel potem nobene težave več.

Potovanje po izhodnem ali po jutrovih deželah v letu 1857.

Spisal Mihael Verne.

LI.

Na treh stranéh sem bil že jeruzalemsko okolico natančno ogledal, in le še četrto severno stran sem imel ogledati. Zato grém 20. dan aprila skozi damaške vrata spet iz mesta. Vrata te so bile nekđaj najterdnejše in skerbno zavarovane, ker je severna stran mesta za sovražne napade najpripravniša. Nebukadnecar, Tit, Bogomir Bouillon, Saladin in vsi, ki so kedaj Jeruzalem s svojimi vojskami napadali, so ga le napadali od te strani; zakaj tū ni ne dolin, ne globokih grap, ne stermih bregov do mestnega ozidja, ampak tla so skorej ravne in se vzdigujejo le malo po malem od juga proti severju in zahodu. — O kolikokrat so stale tod strašne vojske z grozovitimi vojnimi mašinami! Kolikokrat je trepetalo terdovratno mesto in se treslo v svojem ozidji pred serditimi ptujci, ki so ga tolikokrat razdjali! Pa osoda mest in narodov je v Božjih rokah, in čudne nerazumljive so poti Gospodove. Kaldejcev, Egipčanov in Perzijanov ni več; celó mogočni Rimljani so zginili in konec vzeli; tudi hrabrih križancov ni več, — Jeruzalem pa še stoji; čeravno ponižan in v prah potlačen ni ne več senca nekdanje krasnosti — vendar še stoji!

Vsa ta severna stran, ki je dandanašnji le gol kras, na kterem le še nekoliko oljk in sém ter tje tudi nekoliko ječmena za konje raste, je bila o Kristusovih časih še lepo plodno polje, polno krasnih vertov in prijetnih gajev. Titova strašna vojska pa je vse razdjala in se do tod razprosterla. Bilo mi je, kakor da bi bil vsred šotorov pete, dvanajste in petnajste čete, ki so nekđaj tod stale! Deseta četa (legio) pa je stala na oljski gori. Pa vse te čete junaških Rimljanov so se mogle veliko truditi, prej ko so bogomorivno mesto vzele in razdjale, zakaj severno ozidje mesta ima kaj terdno podlago, ker je utemeljeno na živo skalovje, ki nekoliko čevljev iz zemlje sterli, in se ne dá lahko spodkopati. To skalovje je pa tudi najboljša spričba, da na ti strani ni mesto nikdar dalje segalo, ko dan današnji, drugač bi ne bili tolike verste skalovja v mestu terpeli.

1128 let po Titu je stala tū druga strašna vojska, namreč vojska hrabrih križancov, ki so bili vsi nadušeni iz Evrope priderli, da bi grob Gospodov in ostale svete kraje nevernim iz rok stergali. Tankred, vojvoda normandijski, in grof flandriski sta se sprostirala s svojimi Normanci, Flandričani in Lahi proti jutru blizo do vrat

sv. Štefana; pred damaškimi vratmi so stali Angleži in Britanjčani, in dalje proti zahodu do jafiških vrat je stal načelnik cele vojske, Bogomir Bouillon, s Francozi in Nemci.

Taki zgodovinski spomini so za me jako mikavni, vendar pa ne morem raznih bojev in napadov mesta tū dalje v misel jemati, ker se bojim brez potrebe in brez vse koristi predolg biti.

Zato grém raji precej v Jeremijevo jamo. Pred damaškimi vratmi je namreč blizo mestnega ozidja pod sila veliko skalo belega apnénika prostorna votlina, ki ji „Jeremijeva jama“ pravijo, ker je nek bogoljuben prerok pogostoma va-njo zahajal — objokovat žalostno osodo jeruzalemskega mesta, ki ga je bil Nebukadnecar s tempeljnomo vred oropal in razdjal. Tū je nek vbiral in zlagal mož Božji svoje mile ganljive pesmi, ki jih še vedno vsak veliki teden pojemo. — Votlina meri na okrog kakih 150 korakov in uhod va-njo je širok kolikor vsa jama, pa je s precej visokim zidom zavarovan. Za zidom pred jamo je grob nekega turškega santona, in poleg groba ima nek turk, od kterega pa ne vém, ali je posestnik ali le varh jame, svoje revno pohoštvo, in odpira za majhen bakšiš ali dar romarjem in popotnikom, ki zanimivo jamo radi obiskujejo.

Iz omenjene prerokove jame sem šel dalje „kraljeve grobe“ ogledat. Grobi ti, najkrasniši spominki starodavnih časov v celi kanaanski deželi, so malo več ko četert ure ali eno laško miljo od severnega mestnega ozidja na desni strani blizo poti, ki iz Jeruzalema čez Samarijo in Galilejo v Damask pelje. Pred grobi je velik čveterovoglat prostor kakor dvorišče pred kakem velikim poslopjem. Prostor ta je izsekan večidel iz žive skale verh nekega griča nekoliko sežnjev globoko. Sčasoma pa se je nabralo na dnu in na vseh štirih stranéh veliko zemlje, in dan današnji je obraščen vès ta prostor z mnogoverstnim plevelom in nekakim ternastim germovjem.

Iz tega dvorišča se gré skozi lep, s krasnim kipom okinčan predor ali uhod po nekem v skalo usekanem, poldrugi seženj dolgem mostovžu v grobe, ki jim „kraljevi grobi“ pravijo, pa ne vem zakaj, ker ni bil najberže nikdar noben kralj tū pokopan.

Iz mostovža, ki je pa že napol zasut, in po kterem se človek le težko splazi, se pride v precej veliko, čveterovoglato, v živo skalo usekano izbo, v kteri je vse — tla, stene in nastropje — živa skala. — Za to prvo izbo, ki se smé veža ali pridvor grobov imenovati, je še šest ali sedem enako napravljenih, iz žive skale izsekanih, pa nekoliko manjših izb. V vseh teh podzemeljskih izbah razun perve, so usekani grobi v stene, ali pri stenah v tla, in vsak grob je imel nekđaj krasen z raznimi kipi okinčan pokrov. Krasne pokrove pa so nevedni in hudobni ljudje že davno razbili in raznesli. — Tudi vrata iz izbe v izbo so bile iz skale iztesane in z lepimi kinči okinčane; pa sedaj so vse poderte in večidel razbite. Koliko stroškov in koliko dela je bilo treba, prej ko se je v živi skali toliko in tako krasno poslopje napravilo? — Pač škoda, da so ga dolge stoletja in nespametni ljudje že zlo poškodovali, in da so vse te mertvaške izbe premokrotne! Mokrotne pa so menda le zato, ker se iz omenjenega dvorišča, kterega tla so se v toliko stoletjih mnogo povzdignile, ob zimskem času deževnica va-nje steka.

Dalje proti severo-izhodu, dobre pol ure od mesta, so na bregu zlo kamnitnega hriba še drugi zanimivi krasni grobi, ki jim „grobi sodnikov“ pravijo, pa jih nisem mogel ogledati. Res, da sem šel z mladim Madžarom, ki se Hatala piše, tudi na ti strani saj poldrugo uro deleč od mesta memo teh grobov; ogledati pa jih nisva mogla, ker nisva luči seboj imela. Tudi bi ne bila vseh našla, ker niso vsi skup kakor kraljevi grobi, ampak med skalovjem raztrošeni. Vseh vkup utegne osem do devet biti, toda nekteri so